

Azerbaycan'da Özel Radyo ve Televizyon Yayıncılığı

Private TV and Radio Broadcasting in Azerbaijan

Dr. Vefalı ENSEROV, Khazar (Hazar) Üniversitesi, Journalism Department, Bakü / Azerbaycan,
vefens77@yahoo.com.tr

ÖZET

Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra birlikten ayrılan ülkelerde her alanda olduğu gibi kitle iletişim alanında da değişim ve yenileşme süreci kaçınılmaz olmuştur. Bu anlamda bağımsızlığını kazanan Azerbaycan'ın da medya alanında özelleşme sürecine geçilmiş ve bu zamana kadar Moskova'ya bağlı tek merkezli, resmîyetçi ve ideoloji basın-yayın anlayışının hakim olduğu ülkede, 1990'lı yılların ortalarından itibaren özel radyo ve televizyonlar birer birer yayınlarına başlamıştır.

Azerbaycan'ın görsel-işitsel yayıncılığındaki özelleşme süreci ile ilgili gelişmelerin genel hatlarıyla ele alındığı çalışma, bu süreç çerçevesinde ülkede kitle iletişimi alanındaki yasal düzenlemeler, otokontrol mekanizmi ve iletişim özgürlüğü konusundaki durumun yanısıra, ulusal çapta yayınlanan yerli özel radyo ve televizyonların faaliyetlerini de kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Özel Radyo, Özel Televizyon, Azerbaycan'da Özel Yayıncılık, KİA Yasaları, ANS

ABSTRACT

The change of mass media and its innovation like the other areas were inevitable in post-soviet countries after the collapse of the Soviet Union. In this means, media area of Azerbaijan began to privatization process after independence and since mid 1990's private radio and television channels began to broadcast in the country one by one that uni-centrally, officially and ideologically was directed by Moscow before.

Progress which is related to privatization process of broadcasting in Azerbaijan is being handled in this study. This study also includes legal regulations in the mass media area and mechanism of auto-control. The activities of national private broadcasting companies are also scrutinized in the study as well as the condition of the communication freedom.

Key Words: Private radio, Private television, Private broadcasting in Azerbaijan, Mass media laws, Azerbaijan News Service

GİRİŞ

Sovyetler Birliği'nin çöküşünü takiben bağımsızlığına yeniden kavuşan Azerbaycan'da siyasi, ekonomik ve toplumsal alanlarda olduğu gibi medya ve iletişim alanında da değişimler ve yeni oluşumlar sürecine girilmiştir. Bağımsızlığa geçiş sürecinde Azerbaycan görsel - işitsel yayıncılığında Azerbaycan Devlet Televizyonu ve Radyosu devlet tekelinde rakipsiz olarak faaliyet gösterse de çok geçmeden ülke medyasında özelleşme süreci başlamıştır.

Diğer alanlar gibi Azerbaycan medyasının da halen geçiş dönemi yaşadığı konusunda tartışmalar devam etmektedir. Geçmiş SSCB, bugünün ise BDT ülkelerinin çoğunda devlet KİA'nın çoğunun tek maliye kaynağıdır (Musayeva, 2000: 8) ve bu da basın özgürlüğü, çok seslilik ve demokratikleşme olgusuna ters düşmektedir. Bu durum Azerbaycan için de geçerlidir. SSCB'den sonra da Azerbaycan'da kapalı toplum anlayışının hüküm sürdüğü ve toplum bilincinin gelişmeleri objektif kavrama gücünde olmadığı ve bunun karşısını almak için de KİA'nın bilgilendirme işlevinin artması gerekliliği (Rahimli, 2002: 101-103) bilim çevreleri tarafından zikredilmektedir. Öte yandan enformasyon "açlığı"ndan çıkmış toplum, enformasyon bolluğunun daha da arttırılmasını talep etmekte ve onu yese de hazmedememektedir (Rahimli, 2002: 105).

1990'lardan itibaren ülkede ortaya çıkan özel televizyon ve radyolar yasal boşluk ortamında yayınlarını sürdürmüşlerdir. Bu durum 2002 yılında çıkarılan radyo- televizyon yasasına kadar devam etmiştir. Azerbaycan bağımsızlığına kavuştuktan sonra ülkede yayına başlayan ilk özel televizyon konusunda bir takım tartışmalar mevcut olsa da anlaşılın o ki, 1993 yılında ülkede ilk özel yayını gerçekleştiren kurum BMTİ (Bilim Maarif Tahsil ve İnkişaf) televizyonudur. Bazı kaynaklarda ilk özel TV olarak belirtilen ANS (Azerbaijan News Service) ise 1991'den itibaren sadece "Haberci" adı altında haber programını hazırlayan ve ANS Pres Haber ajansı olarak faaliyet gösteren yapımcı şirket olmuş ve bu kurum BMTİ'nin kapanışından birkaç ay sonra televizyon kanalı olarak faaliyete geçmiştir. Bu durumun kanıtlandığı bir makalede ülkedeki o dönemin yasal boşluğuna da değinilerek yazılmaktadır: "Hazırda ANS adı altında yayınlanan televizyon kanalı ilk başlangıç

döneminde o zamanki devlet televizyonunun olanaklarından yararlanarak 215 KL stüdyosu olarak faaliyet gösteriyordu. Televizyon kanallarının kurulmasına izin verilmesinin kesin hukuki mekanizmi yoktu ve böylece izin verilmesi yasal çerçevede değil, yalnız yönetimdekilerin razılığı ile hayata geçebilmekteydi (İskenderli, 2007: 59).”

Azerbaycan'da uzun, orta ve kısa dalgalarla sürdürülen radyo yayınlarının dışında, 1997 senesinde ilk kez olarak FM vericisi ile yayına başlanmış (Memmedov, 2007: 22) ve bu da ülkede radyo yayın kalitesinde önemli bir değişim olmuştur.

Daha 1998 verilerine göre ülkede 558 kitle iletişim aracı kayda geçmiştir. Bunlardan 366'sı gazete, 96'sı dergi, 40'ı televizyon ve radyo, 31'i ise haber ajansıdır. Bu KİA'dan bazıları yaklaşık 2 - 3 ay faaliyetten sonra kapanmıştır (Rüstemov, 2005: 63). 2001 yılında Matbuat Bakanlığı devlet tarafından kapatıldıktan sonra gazetelerin sayında hızlı bir artışın gözlemlendiği ve bu süreçte 1900'e yakın gazetenin kayıttan geçtiği (Azerbaycan'da Enformasyon..., 2005: 39) belirtilmektedir. Bir kaynakta ise resmi olarak kayıttan geçen kitle iletişim araçları (Rd – TV, Gazete ve Dergi) sayının 3000'ni aştığı ve ülkede basın kartına sahip gazetecilerin sayının ise 40 bini geçtiği (Metleboğlu ve Allahverdiyev, 2007: 51) bildirilmektedir. Günümüzde bu sayının daha da arttığı görülmektedir.

Bugün Azerbaycan'da devlet yayın kurumu olarak Azerbaycan Devlet Televizyonu (AzTV) ve Azerbaycan Devlet Radyosu, İdman Azerbaycan TV, Medeniyet TV, kamu yayıncılığı anlayışı ile yayınlanan İçtimai TV ve Radyosu, 5 özel televizyon kanalı (ANS TV, Lider TV, Space TV, Azat Azerbaycan TV, Hazar TV), adı geçen özel TV'lere bağlı yayınlanan (ANS ÇM, Lider FM, Space FM, Azat Azerbaycan FM, Hazar FM,) ve bağımsız yayınlanan Anten FM, Burç FM (Bakü), Medya FM, Aras FM gibi radyolar faaliyet göstermektedir. Ulusal TV'lerin dışında Azerbaycan'ın farklı şehir merkezlerinden 12 bölgesel televizyon kanalı da hazırda yayınlarını sürdürmektedir. Bunların haricinde Azerbaycan'a bağlı Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde ise 3 televizyon (Nahçıvan Devlet Televizyonu, Kanal 35, UTV – Nahçıvan Devlet Üniversitesi'nin televizyonu) ve bir de “Nahçıvan'ın Sesi” Radyo istasyonu faaliyet göstermektedir. 19 Eylül 2001 yılında yayınına başlayan ve 2004 yılından itibaren ise Enformasyon Bakanlığı'na bağlı faaliyet gösteren

(Nahçıvan'ın Sesi..., 2006: 6-8) Nahçıvan'ın Sesi Radyosu birkaç FM'le günümüzde bütün bölgeye yayınlanmakta ve çağdaş yayın akışı, müzik çeşitliliği ile dinleyicilerin beğenisini toplamaktadır.

Ayrıca önceden diğer yerli ulusal TV istasyonları ile beraber Azerbaycan'da normal alıcılardan her eve yayınlarını sürdüren Kanal D (Türkiye) televizyonunun 2007 yılının 3 Ocağı'ndan, STV (Türkiye) ile Rusya'nın ORT ve RTR televizyonlarının ise aynı yılın 1 Haziran'ından itibaren ülke içine yayınları durdurulmuştur (Murat, 2007: 55). Bu anlamda dışarıdan sadece TRT televizyonunun ülke içinde normal antenden yayınlarını iletmektedir. Günümüzde TRT haricinde yukarıda adını saydığımız kanallar sadece çanak anten kullanılarak izlenmektedir. Şu da bir gerçektir ki, özellikle Türkiye kanallarının kapatılmasından sonra ülkede uydu antenlerin satışında bir patlama yaşanmıştır. Uydu antenlerinin o kadar da pahalı olmaması ülkede satışını hızlandırmakta ve bu şekilde de Azerbaycan halkının yabancı (özellikle Türkiye ve Rusya) televizyon ve radyoları uydudan rahatlıkla izleme ve dinleme seçeneğini daha da yaygınlaştırmaktadır.

AZERBAYCAN RADYO – TELEVİZYON YAYINCILIĞINDA ÖZELLEŞME SÜRECİ

Yasal Düzenlemeler, Özdenetim Anlayışı ve Basın Özgürlüğü

Bağımsızlığa geçişten sonra oluşan yasal boşluk ortamı kitle iletişim alanında özelleşmenin başlaması ile birlikte geç de olsa bir takım yasal düzenlemeler getirilerek doldurulmaya çalışılmıştır. Azerbaycan'da söz ve düşünce özgürlüğü, haberleşme ve kitle iletişimi 1995 yılında yürürlüğe giren Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'nın 47. ve 50. maddeleri ile anayasal çerçeveye oturtulmuştur. "Düşünce ve Söz Özgürlüğü" başlıklı 47. maddede "Herkesin düşünce ve söz özgürlüğü vardır. Kimse kendi düşünce ve inancını açıklamaya veya düşünce ve inancından dönmeye mecbur edilemez. (<http://www.meclis.gov.az/?/az/topcontent/27>)" - denilerek herkese düşünce ve söz özgürlüğü tanınmıştır. "Basın Özgürlüğü" başlıklı 50. maddede ise "Herkesin istediği bilgiyi yasal yolla arama, elde etme, paylaşma, hazırlama ve yayma özgürlüğü vardır. Kitle iletişim özgürlüğü güvence altındadır. Kitle iletişim araçlarında, o cümleden basında devlet sansürü

yol verilmezdir. (<http://www.meclis.gov.az/?/az/topcontent/27>) ” - denilerek basın ve iletişim özgürlüğü anayasal güvence altına alınmıştır.

Öte yandan Zarife Musayeva bir kitabında komünist kelepçesinden yeni kurtulan ülkede KİA'nın tam bağımsızlığını kazanamadığını vurgulamakta ve bu durumun sebeplerine şu şekilde açıklık getirmektedir: “Birincisi, totalitarizmden miras kalmış denetim sistemi, halen KİA'yı bağımsızlıktan mahrum bırakmakta, onu mevcut siyasi yapıların kölesine çevirmektedir. Bu, ülke nüfusunun genel politik kültürünün aşağı oluşu ve sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerinin zayıf oluşu ile de açıklanabilir. İkincisi, KİA'nın toplumdaki sosyal rolü ile ilgili yasal düzenleme ve normatif taban henüz yeterli seviyede değildir (2000: 3-4)”.

Daha ülkede kitle iletişim araçları ile ilgili kapsamlı bir yasa çıkmazken, toplam 15 maddeden oluşan 19 Haziran 1998 tarihli “Bilgi Özgürlüğü Hakkında” Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Kanunu kabul edilmiştir. Bu yasanın “Bilgi Özgürlüğü” başlıklı 1. maddesinde Anayasa'nın 50. maddesine dayanarak şunlar eklenmiştir: “Bu yasanın maksatları için bilgi denince, sunum biçimine bakmaksızın doğada, toplumda ve devlette baş vermiş olaylar, prosesler, olgu ve kişiler hakkında haberler kastedilmektedir (“Bilgi Özgürlüğü...” 1998: 3).” Yasada bilgi özgürlüğünün temel prensipleri, bilginin kaynakları, bilginin elde edilmesi, elde edilmesi kısıtlanan bilgi vs. gibi konularla ilgili düzenlemeler getirilmiştir. 2000 yılında bir takım değişiklikler edilen bu yasa, medya alanında çalışan hukukçuların fikrine göre bir prensipler beyannamesidir ve pratikte uygulanmamıştır (Azerbaycan'da Enformasyon... 2005: 15). Bu yasa barındırdığı birtakım eksiklikler nedeniyle “Enformasyon Elde Etmek Hakkında Kanun” başlığı altında yeniden düzenlenerek 2005 yılında kabul edilmiştir. Bu Kanun medya hukuku alanına ait olmasa da, gazetecilerin, medya kurumlarının bilgi alma hakkının korunması ile ilgilidir. Kanun, toplumsal bilgilerin, toplumsal bilgi sahiplerinin anlayışını, bilgi sahiplerinin bilgileri açıklamak, aynı zamanda İnternet'te açıklamak, bilgi sorguları temelinde vermek görevlerini belirliyor (Memmedli vd., 2006: 22).

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kurulmasından yaklaşık 9 yıl sonra kitle iletişim araçları hakkında yasal düzenleme yapılmıştır. 10 bölüm ve 62 maddeden oluşan "Kitle İletişim Araçları Hakkında" Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Kanunu 7 Aralık 1999 yılında kabul edilmiş ve takiben 2001 ve 2002 yıllarında bir takım değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerden biri de Radyo – Televizyon yayınları ile ilgili oluşturulacak yeni yasa gereği "Televizyon ve Radyo Faaliyetinin Hukuki Temelleri" başlıklı 5. bölümün tamamının bu yasadaki çıkarılmasıdır. Azerbaycan'da KİA'nın düzene sokulması gereği ilk hukuki temeli oluşturan bu yasadaki değişikliklerin, ülkenin Avrupa Konseyi'ne üye olmasına paralel şekilde geliştiği ve Avrupa standartlarına uyum sağlamak için yapıldığı (Azerbaycan'da Enformasyon... 2005: 12) belirtilmektedir. Bu yasa daha çok yazılı basını kapsamaktadır. Genel kavramlardan oluşan birinci bölümün 1. maddesinde "Azerbaycan Cumhuriyeti'nde kitle iletişimi özgürdür." – denilerek kitle iletişim özgürlüğü güvence altına alınmakta, 7. maddede ise "Kitle iletişim araçları üzerinde devlet sansürüne, keza bu maksatla devlet organlarının ve ya mevkilerinin oluşturulmasına ve maliyeleştirilmesine izin verilmemektedir (<http://www.mincom.gov.az/az/main.html>)" - denilerek devlet sansürü yasaklanmaktadır.

KİA hakkında yürürlükte olan bu yasada düzenlemeler yapılırken, 1990'ların ortalarından itibaren bir birinin ardına ortaya çıkan özel radyo ve televizyonlar yasal boşlukta faaliyetlerini sürdürmekteydiler. Azerbaycan'da radyo ve televizyonlarla ilgili yasa 1994 yılında Türkiye'de yürürlüğe giren 3984 Sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun"dan tam sekiz yıl sonra düzenlenmiştir. 25 Haziran 2002 yılında kabul edilen, 8 Ekim 2002'de ise yürürlüğe giren "Televizyon ve Radyo Yayını Hakkında" Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Kanunu 7 ana bölümden ve toplam 44 maddeden oluşmaktadır. Kanunun 1. bölümü (ilk 5 madde) genel kavramlardan, 2. bölümü (6 – 10 maddeler) yayıncı ve yayın çeşitlerinden, 3. bölümü (11- 13 maddeler) televizyon ve radyo yayını alanında devlet düzenlemesinden, 4. bölümü (14- 25 maddeler) yayın lisansının verilmesi kurallarından, 5. bölümü (26- 38) televizyon ve radyo yayınlarının teşkilinden, 6. bölümü (39 ve 40. maddeler) yayıncıların hukuk ve görevlerinden, son bölümü ise (41- 44 maddeler) televizyon ve radyo yayınları hakkında kanun ihlallerine göre sorumluluk

kurallarından oluşmaktadır. Kanunun 2. maddesinin 1. bendinde “Azerbaycan Cumhuriyeti’nde televizyon ve radyo yayını özgürdür. Televizyon ve radyo yayınının özgürlüğü vatandaşların bilgiyi yasal yollarla arama, elde etme, hazırlama ve yayma hakkına devlet tarafından verilen güvenceye dayanmaktadır (<http://www.mincom.gov.az/az/main.html>).” - denilerek ülkede görsel-işitsel yayıncılık özgürlüğü devlet tarafından güvence altına alınmıştır. Aynı maddenin 2. bendinde ise “Televizyon ve Radyo alanında sansür uygulanamaz (<http://www.mincom.gov.az/az/main.html>).” – denilerek radyo ve televizyon yayınlarında devlet sansürü de yasaklanmıştır. Bu yasa, Azerbaycan’da televizyon ve radyo yayınlarının temel kurallarından, bu alanda devlet tarafından yapılan düzenlemelerin kurallarından, düzenleyici kurumun - Ulusal Radyo ve Televizyon Kurulu’nun (Milli Televizyon ve Radyo Şurası - Türkiye’deki RTÜK benzeri) görevlerinden, yayın lisansının verilmesi kurallarından, televizyon ve radyo yayınının teşkili, yayın programları, reklamların yayınlanması vs. ile bağlı kurallardan oluşmaktadır. Bu kanunun kabul edilmesinden yaklaşık üç ay sonra da 5 Ekim 2002’de, toplam 3 bölümden oluşan “Milli Televizyon ve Radyo Şurası (Ulusal Radyo ve Televizyon Kurulu) Hakkında” karar kabul edilmiştir. Cumhurbaşkanı tarafından 6’sı seçilen toplam 9 üyeden oluşan kurul, temel olarak televizyon ve radyo yayıncılığında devlet siyasetinin hayata geçmesini sağlamak ve bunu düzenlemektedir. Seçilen üyelerden 2’si 6 yıllığına, 2’si 4 yıllığına, 2’si ise 2 yıllığına atanmıştır. Bunun sebebi ise seçilen üyelerin sürelerinin aynı anda bitmesini önlemektir (Memmedli vd., 2006: 113). “Televizyon ve Radyo Yayınları Hakkında” Kanun’a değişiklikler ve ilaveler edilmesi hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti’nin Kanunu ile 3 Haziran 2005 yılında Radyo - TV yasasının 11 ayrı maddelerinde ilaveler ve değişiklikler edilerek yeniden düzenlenmiştir (“Televizyon ve Radyo Yayını...” 2005: 1).”

Bu yasaların dışında 15 Mart 2003 yılında Azerbaycan Gazetecilerinin I Kurultayı’nda kabul edilen ve toplam 21 kuraldan oluşan “Basın Meslek İlkeleri” de kayda değerdir. Gerçeğe hizmet, dakiklik ve objektiflik, enformasyon kaynaklarına saygı, şeref ve haysiyetin korunması, özel hayatın dokunulmazlığı vs. gibi anlayışlara açıklık getiren “Basın Meslek İlkeleri”nin ilk başlığının birinci kuralı “Gazeteciliğin kutsal maksadı gerçeği yaymaktır,

objektiflik ise temel mesleki ilkedir” (“Azerbaycan Gazetecilerinin Basın...” 2003: 3) ibaresinden oluşmakta, sonuncu kuralı ise Azerbaycan dilinin doğru kullanılmasını içermektedir. 401 gazetecinin iştiraki ile Bakü’de ilk kez toplanan bu kurultayda 9 gazeteci ve 6 sivil kişi üyeden oluşan Azerbaycan’ın Basın Konseyi de kurulmuştur (“Azerbaycan Gazetecilerinin...” 2003: 2). Diğer ülkelerde var olan kendi kendini denetim - otokontrol mekanizmi pratiği örneklerinden esinlenerek ülkede bu yöndeki ihtiyacı karşılama adına kurulan Basın Konseyi, kitle iletişim araçları ile toplum arasında köprü rolünü oynamak ve KIA ile vatandaşlar arasındaki sürtüşmeleri mahkemelere kadar çözmek görevini üstlenmiştir (Bedelov, 2003: 2). İlk başlarda, daha önce kapatılan Azerbaycan Basın ve Enformasyon Bakanlığı’nın yerine oluşturulmak istenen veya ülkede faaliyet gösteren irili ufaklı yaklaşık 60 gazeteci teşkilatına yeni ilave olunan bir kurum gibi hakkında yorumlar getirilen Basın Konseyi’ni bu kurumun üyelerinden biri şu şekilde tarif etmektedir: “Basın Konseyi, vatandaşlarla (memur, polis, politikacı vs.) gazeteciler arasında gelişen anlaşmazlıkları (münakaşaları) mahkemeye gerek kalmadan çözümlenecek vatandaş otokontrol sistemidir. Ayrıca Basın Konseyi, basın etik kurallar çerçevesinde faaliyetini sürdürmesini denetleyecek gayri –devlet kurumudur (Hasret, 2003: 10-11).” Buradaki etik kurallar Gazetecilerin I Kurultayı’nda kabul edilen basın meslek ilkeleridir. Yaklaşık 200 kadar KIA ve gazetecilik kurumlarını etrafında birleştiren ve basınla devlet kurumları arasında yaşanan problemlere çözüm üretmek için 2004 yılında 11 kişiden (kendi üyelerinden ve hukuki mercilerde çalışanlardan) oluşan kalıcı komisyon kuran Basın Konseyi’nin temel amaçları şu şekilde özetlenebilir: a) Gazetecilik meslek standartlarının yükseltilmesi ve onların korunması; b) Toplumsal çıkarları savunma, basının ve toplumun çıkarlarını dengeleme; c) Vatandaş toplumunun gelişimi ve özgür ifadenin korunması; d) Gazetecilerin sosyal sorumluluğunu artırma ve vatandaş haklarının güvence altına alınması (Rüstemov, 2005: 73-74).

1986’da 28 gazetecinin bir araya gelmesiyle oluşumunun ilk basamağı atılan ve ardından 1988 yılının 6 Şubatı’nda Türkiye’de faaliyetine başlayan Basın Konseyi’nden (Özgen, 2002: 196) tam 15 yıl sonra Azerbaycan’da kurulan Basın Konseyi’nin Türkiye’dekinden farklı olarak Bakü’de ilk defa gerçekleştirilen bir kurultayda temeli

atılmıştır. Ayrıca, temelini Türkiye'de daha önce varolan "Basın Ahlak Yasası"nın ahlak kurallarının oluşturduğu ve Basın Konseyi'nin kurulmasıyla bu yasal kuralların "ilkelere" dönüştürüldüğü (Özgen, 2002: 196) 16 ilkeden oluşan Basın Ahlak İlkeleri'nden farklı olarak, Azerbaycan Gazetecileri'nin I Kurultayı'nda kabul edilen "Basın Meslek İlkeleri" 4 kural çerçevesinde 21 ilkeden oluşmakta ve bu iki meslek ilkeleri arasındaki benzerliğin yanı sıra birtakım farklılıkların da olduğu görülmektedir. Aradaki en belirgin fark Azerbaycan Basın Meslek İlkeleri'nden bazılarının "ilkelerden" çok uzun anlatımlı yasal kuralları andırmasıdır.

Azerbaycan'ın iletişim bilimcilerinden Zeynal Memmedli, ülke medyasının olumsuz yönlerinden bahsettiği bir makalesinde toplumsal kurum olarak nitelendirdiği Azerbaycan Basın Konseyi'nin faaliyetini yararsız ve zayıf bulmakta, bunun sebebinin ise ülkede çok sayıda faaliyet gösteren iktidar yönlü basın varlığında görmekte ve Basın Konseyi'nin bu basın organları üzerinde etki gösteremediğini (2004: 9) vurgulamaktadır.

Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazandıktan sonraki yeni dönemde medya alanında en önemli gelişmelerden biri de 1998'de Cumhurbaşkanı seçimleri sırasında – 6 Ağustos'ta o dönemin Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev tarafından ülkede devlet sansürünün (Glavlit'in) resmi olarak iptal edilmesidir (Rahimli, 2002: 140). Sovyet sisteminin çöküşünden sonraki dönemde, özellikle Karabağ Savaşı sebebiyle ülkede sansür uygulaması daha da keskin bir hal almıştır. Bu durum 1993 -1998 yılları arasında ülkede yayınlanan muhalefet yönlü basın organlarının sayfalarından bariz bir şekilde fark edilmektedir (Elektron Medya..., 2002: 12). Yazarımız sansürün iptali sonrasıyla ilgili şu gerçeği dile getirmektedir: "Azerbaycan'da gazeteci – memur çekişmeleri dikkate alınmazsa, gerçek anlamda basın sansürden tam olarak kurtulmuştur (Memmedli, 2006: 190)."

Ülkede yasal düzenlemelere uyulmadığı bilim çevreleri tarafından vurgulanmakta ve iletişim özgürlüğü konusunda Azerbaycan'da birçok eksiklik yaşandığı belirtilmektedir. Hukuki düzenlemelerin ve altyapının oluşması konusunda genellikle tutarlı gelişmeler taraf olunan Avrupa Konseyi'nin etkisi ile hayata geçmektedir. Bir taraftan yasalar yürürlüğe girmekte ve devlet sansürü 1998 senesinde resmen ortadan kaldırılrsa da, söz ve basın özgürlüğü konusunda ülkede gerçek durum tamamen farklılık arz etmektedir. Örneğin 2003

yılının verilerine göre, eleştirel yazıları nedeniyle gazetecilere karşı 39 psikoloji baskı olayı (Azerbaycan'da Söz ve Basın..., 2004: 15) kayda geçmiş, 60 kadar gazeteci işini icra ederken gerekçesiz olarak polis tarafından alıkonulmuş (Azerbaycan'da Söz ve Basın..., 2004: 21), 133 gazeteci ise yine işini icra ederken polis ve sivil devlet görevlileri tarafından fiziki baskıyla karşılaşmışlardır (Azerbaycan'da Söz ve Basın..., 2004: 26). Yine aynı yılın verilerine göre, resmi organlar tarafından gazetecilerin 4 adet ses kayıt cihazı, 4 adet fotoğraf makinesi, 6 adet video kamera ve 2 adet cep telefonu kırılarak çalışmaz hale getirilmiş, 2 fotoğraf makinesi ile 2 video kamera ise zorla alıkonulmuştur (Azerbaycan'da Söz ve Basın..., 2004: 34). 2003 senesinde söz ve basın özgürlüğü konusunda yaşanan 300'den fazla yasal ihlallerinin %39'u gazeteciler tarafından, %61'i ise karşı tarafın (ağırlıklı olarak devlet memuru ve siyasetçiler) sebebiyle ortaya çıkmaktadır. Devlet sansürünün resmi olarak ortadan kaldırıldığı 1998'den önce durum daha da üzücüydü. Örneğin, 1996 yılında 400'ü aşkın yasal ihlaller yaşanmış, bunların %14'ü gazeteciler tarafından, %86'sı ise karşı taraftan kaynaklanmıştır. 1997 yılında ise 200'ü aşkın yasal ihlal kayda geçmiş ve bunların %10'u gazeteciler, %90'nı ise karşı taraf sebebiyle yaşanmıştır. Sansürün resmen iptal edildiği 1998 yılında ise yaşanan 150 yasal ihlalin %22'sini gazeteciler, %78'ini ise karşı taraf gerçekleştirmiştir. 2002 yılının verilerine göre ise yasal ihlallerin %42'si gazeteciler, %58'i ise karşı taraf sebebiyle ortaya çıkmıştır (Azerbaycan'da Söz ve Basın..., 2004: 6). Bu verilerden de anlaşıldığı gibi, sansürün iptalinden sonraki dönemde gazeteciler ve karşı taraf arasındaki fark azalmaya başlasa da, yine de karşı taraf söz ve basın özgürlüğü konusunda yasal ihlallerde ağırlığını sürdürmektedir.

Ayrıca Azerbaycan kanunlarında gazetecilere her ne kadar enformasyon alma hakkı konusunda ve enformasyonu gazetecilere vermekten kaçınan devlet görevlilerinin sorumlulukları ile ilgili düzenlemeler getirilmiş olsa da, ülkede gazetecilere bilgi vermekten kaçınma halleri çok yaşanmaktadır. Buna rağmen bu konuyu kapsayan mahkeme duruşmaları parmakla sayılacak kadar azdır. Ülkedeki yasal nihilizm ve gazeteciler arasında mahkemelere olan inamsızlık (Aliyev, 2004: 3-4) bu durumun sebepleri arasında gösterilmektedir. Buna açıklık getiren yazarımız, demokratik ilkelerin tam oturmadığı ve bağımsız yargı sisteminin tam oluşmadığı ülkelerde basın özgürlüğünden bahsetmenin güç

olduğunu vurgulamakta, Azerbaycan açısından durumu izah ederken de ülkede mahkemelerin üstlere tabii olduğunu ve basın özgürlüğünün savunucusu olan mahkemelerin o özgürlüğü boğmaya çalışanların elinde bir vasıtaya dönüştüğünü (Aliyev, 2004: 5) belirtmektedir. Bu da Azerbaycan'da basın özgürlüğü konusunda durumun farklı açıdan bir izahıdır.

AZERBAYCAN'DA ÖZEL RADYOLAR

Azerbaycan'ın ve aynı zamanda Kafkasya bölgesinin ilk özel radyosu **ANS ÇM (102.0 FM)**'dir. 28 Mayıs 1994 yılından itibaren yayınına başlayan bu radyo Azerbaycan'ın milli kahramanlarından gazeteci Çingiz Mustafayev'in adını taşıyor. ANS-Azerbaijan News Service (Azerbaycan Haber Servisi) kelimelerinin ilk harflerinden, ÇM ise Çingiz Mustafayev'in ad ve soyadının baş harflerinden oluşmaktadır. 24 saat durmaksızın yayınlanan ANS ÇM'in haftalık programlarının %95'ni yerli yapım, %5'ni ise yabancı programlar oluşturmaktadır (Rüstemov, 2005: 60). Radyo yayınlarının daha sadık ve devamlı dinleyicilerinin taksi şoförleri olduğu varsayılarak Bakü'nün sokaklarında rasgele 100 taksi sürücüsüne hangi radyoyu daha çok dinledikleri şeklinde yöneltilen soru sonucunda 30 taksicinin ANS ÇM'i dinlediği belli olmuştur. Geri kalan 70 taksi sürücüsünden 20'si Space'i, 18'i Burç FM'i, 16'sı 106 FM'i, 8'i Avrupa+Bakü'yü, 5'i Lider'i ve sadece 3'ü ise Azerbaycan Devlet Radyosu'nu dinlediğini belirtmiştir (Guliyev, 2004: 156). Demek ki, en azından Bakü taksicilerinin çoğunluğu ANS ÇM radyosunu dinlemekte ve bu anlamda en az dinlenen radyo ise devlet radyosudur.

İlk başlarda günlük 6 saat olmakla 28 Mayıs 1998'de yayınına başlayan **Azat Azerbaycan Radyosu (106.3 FM)** Azat Azerbaycan Televizyon ve Radyo Yayınları Şirketine bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Radyo, yayınlarında Azerbaycan müziğinin yanı sıra Türk müziğinden de şarkılar çalmaktadır.

1 Haziran 1998 yılından itibaren yayınına başlayan **Anten Radyo (101 FM)** programlarının %83'nün yerli, %17'nin ise Amerika'nın Sesi radyo istasyonunun Azerbaycan, Türk, Rus ve İngiliz dillerindeki yayınlarından oluşmaktadır (Rüstemov, 2005:

60). Anten Radyo, ara vermeden 24 saat yayınlarını sürdürmekte ve popüler ağırlıklı müzik çalmaktadır.

Azerbaycan'da daha önce faaliyet gösteren Türkiye'nin Samanyolu Televizyonuna bağlı olarak 25 Haziran 1998 yılında yayına başlayan **Burç FM (100.5 FM - Bakü)** Azerbaycan müziğinin yanı sıra ağırlıklı olarak Türk pop ve arabesk müziği çalmakta ve yayınlarında dini konulu programlar da bulunmaktadır.

4 Mart 1999 yılında yayınlarına başlayan **106 FM Radyo (106 FM)** günümüzde 24 saat yayınlanmakta ve programlarının %80'i Azerbaycan Türkçesinde, %20'si ise Rusça sunulmaktadır.

2 Haziran 1999 yılında yayınına başlayan **Avrupa+Bakü Radyosu'nda (107.7 FM)** programların %10'u Azerbaycan dilinde, %80'i Rusça, %10'u ise İngilizce sunulmuş ve programlarının %90'ı kültürel ve eğlence içerikli olmuştur (Rüstemov, 2005: 60). Günümüzde yayınlarına devam etmemektedir.

17 Kasım 1999 senesinden itibaren yayınlanan **Lider Radyo'da (107 FM)** programların %95'i Azerbaycan, %5'i ise yabancı dillerdedir. Yayınlarında kısa haber sunumlarına, çeşitli müzik (özellikle de caz) ve eğlence programlarına yer ayırmaktadır.

Ekim 2001'de yayınlarına başlayan **Space Radyo'da (104 FM)** programların %99'u Azerbaycan dilinde hazırlanmaktadır. Yayınlarında Azerbaycan ve Türk müziği örneklerine ağırlık vermektedir.

Azerbaycan'da faaliyeti durdurulan Samanyolu TV'nin (Bakü) yerine ve aynı kadroyla kurulan Hazar TV bünyesinde **Hazar Radyo (103 FM)** 2008 yılının Nisan ayından itibaren yayınına başlamıştır. "Hazarın Sesini Dinle" sloganıyla yayınlarını 24 saat Azerbaycan ve kısmen de Türk müziği ile dolduran radyoda, gelecekte orta Asya ve başka ülkelerin müziğine de yer verileceği belirtilmektedir (www.xazar.fm/hdinlemez.aspx).

Azerbaycan'ın en genç radyosu ise **Aras Radyo'dur (103.3 FM)** ve yayın hayatına 2011 yılının Nisan ayında başlamıştır. Ağırlıklı olarak Azerbaycan müziği, Türkçe şarkılar ve kısmen de yabancı müzik çalmaktadır.

AZERBAYCAN'DA ÖZEL TELEVİZYONLAR

İlk Özel TV: Azerbaycan'da her ne kadar ilk özel televizyon kanalı olarak ANS gösterilse de aslında Azerbaycan'da ilk özel televizyonun **BMTİ** (Bilim Maarif Tahsil ve İnkişaf) olduğu bilinmektedir. 16 Ağustos 1993 yılında faaliyete başlayan BMTİ TV uzun ömürlü olamadı ve yayın hayatı yaklaşık 9 ay süren bu ilk özel televizyon kanalı Mayıs 1994 senesinde kapandı. Bu kapanıştan birkaç ay sonra ANS bir televizyon kanalı olarak yayına başlamıştır (Hanım, 2004: 172). Daha önce ise ANS sadece bir yapımcı şirket olarak faaliyet göstermiştir. BMTİ TV'nin kurucusu, Sovyet döneminin 1980'li yıllarında AzTV'nin genel müdürlüğünü yapmış gazeteci Elşad Guliyev, bir röportajında Sovyet döneminde televizyon kuruculuğu ve organizasyonu işini iyice benimsediğini ve bu donanımına sahip olduğundan dolayı da ülkede ilk özel televizyonun açılmasını başardığını (İrşatoğlu, 2001: 6) belirterek, ANS'nin 1994 yılına kadar sadece "Haberci" enformasyon programını hazırlayan televizyon yapım şirketi olduğunun altını çizmektedir. Bu yüzden de Azerbaycan'da ilk özel televizyon BMTİ olarak bilinmelidir. Daha o dönemde devlet ve iktidarın yeni açılan televizyon kanallarına ve onların özel şahıslar tarafından farklı siyasi çıkar amacı yönünde kullanılması ihtimalinden çekinmesi (Memmedov, 2003: 8) BMTİ televizyonunun kapanmasının sebepleri arasında gösterilmektedir.

BMTİ'nin yayın hayatında en akılda kalan olay, reklam konusunda olmuştur. O yıllarda TV reklamcılığı pek yaygın değildi ve bu özel kanala reklam vermek isteyenler de üst düzey memurlardan çekinmekteydi. Reklam alma konusunda sıkıntı yaşayan BMTİ, 1993 yılında Azerbaycan'da ilk kez olarak Türk televizyon reklamlarını yayınlamış ve daha sonra reklam çeviri işine de girişmiştir (Guliyev, 2004: 231-232). Çok kısa bir yayın hayatı yaşasa da BMTİ, Azerbaycan televizyon yayıncılığı tarihinde ilk özel TV olarak tarihe geçmiştir.

Sara TV ve Sara Radyo: 27 Kasım 1994 senesinde yayınlarına başlayan Sara Televizyon ve Radyosu yaklaşık 6 sene faaliyet gösterdikten sonra 2000 senesinde devlet

tarafından kapatılmıştır. Aynı günde yayınlarına başlayan Sara TV ve Radyosu başlarda yalnız eğlence işlevi çerçevesinde yayınlarını düzenlemiş, izleyici ve dinleyicilerine çeşitli eğlence programları sunmuştur. Bayağılaşan eğlence programlarının izleyici kitlesinin azalmasına sebep olduğunu fark eden kurum sonradan basit de olsa haber programları sunarak bu duruma çözüm getirmeye çalışmıştır (Memmedli, 2006: 53). 1999 senesine kadar sadece eğlence programları hazırlayıp sunan Sara TV ve Radyosu bu tarihten itibaren habercilik işlevine geçse de, yayın hayatları uzun sürmemiştir. 1999 yılının Ekim ayında Adliye Bakanlığı tarafından “Kontakt” isimli program yayından kaldırılmış ve bir sonraki yılda da bu istasyonun bütün teknik araç gereçlerine devlet tarafından el konulmuş (Azerbaycan’da Enformasyon..., 2005: 49) ve böylece 2000 yılında bir daha yayınlanmamak üzere kapatılmıştır.

ANS TV: ANS TV’nin temelini oluşturan özel televizyon yapım şirketi olan ANS (Azerbaijan News Service – Azerbaycan Haber Servisi) “Haberci” isimli enformasyon programı ile ilk defa 1991 yılında devlet televizyonu AzTV’de yayınına başlamıştır. ANS bağımsız medya şirketi 9 Mart 1992 yılında Bakü’de sınırlı mesuliyetli işletme olarak tesis edilmiştir (Alizade ve Muharremli, 2006: 115). Bu özel medya şirketi aynı zamanda ANS-Press (1991) haber ajansı olarak da özel faaliyete başlamıştır.

ANS’nin “Haberci” bülteni ülke televizyonları arasında itibarıyla, izlenme oranıyla, güvenilirliğiyle en seçilen haber bültenlerindedir. Ayrıca “İç Haber” adı altında sadece ülke içinde gerçekleşen olaylardan ve gelişmelerden haberler sunan haber bülteni de yayınlamaktadır. Haber kaynağının belirtilmesi konusunda Azerbaycan’da en titiz davranan televizyon kanallarından ANS televizyonu örnek gösterilmektedir (Elektron Medya..., 2002: 18). Günümüzde faaliyet gösteren diğer özel televizyon kanallarının haber bültenlerinden en eskisi (1991 yılından bu yana) olan “Haberci”yi çağdaş televizyon haberciliğinin öncüsü olarak nitelendiren Alibeyli şöyle yazmaktadır: “Haberci, izleyici için yeni bir enformasyon programı örneğinin oluşumuna öncülük etmiştir. Yeni yöntemle sunuş şekli, farklı yaklaşım, haberleri münazaasız, vicdanla, dakik ve etkin, gelişen olayları olduğu gibi sunan program çok kısa bir zamanda izleyici için inam ve itibar kaynağına dönüştü (2005: 22).” Bütün bu özellikleriyle Azerbaycan televizyon haberciliğine yenilik getiren “Haberci” programına

duyulan güven ANS TV'yi halkın gözünde alternatif kuruma dönüştürmüştür. Bir diğer kaynaktan ise, enformasyon ve habercilik işini Batı standartlarına daha yakın yürütebilen ilk kanalın ANS TV olduğu vurgulanmakta ve haber sunumunda ikinci tarafın fikrine de yer vererek tarafsızlık ve objektiflik kurallarına en çok uyan kanal olarak da diğerlerinden seçildiği (Memmedova, 2003: 20) kaydedilmektedir. Ayrıca ANS TV, özellikle bölgede yaşanan Azerbaycan Ermenistan çekişmeleri ile (Dağlık Karabağ Savaşı sürecinde ve sonrasında yaşanan gelişmeler) en yakından ilgili olan ve bu konudaki her yeni gelişmeyi haber bültenlerine daha çok taşımasıyla diğerlerinden seçilen bir televizyondur. Televizyon haberciliğinin sunum dilindeki klişelerden bahsedilen bir makalede, Dağlık Karabağ ve Azerbaycan'ın işgal altındaki bölgelerinden muntazam olarak haberler sunan ANS TV'nin maksadının sorunun devam ettiğini vurgulayıcı mahiyette yaygın klişelerden (haber başlarında) istifade edilerek bu durumun halkın devamlı dikkat merkezinde kalmasını sağlamaktan ibaret olduğu (Mahmutova, 2004: 13) yazılmaktadır.

2003 yılında "Haberci" ana bülteninin süresinin 30 dakikadan bir saate çıkartılması konusunun tartışıldığı bir makalede, bu haber bülteninin ülke haberciliğinde lider oluşu vurgulansa da, 1 saatlik programın ticari çıkarlar gözetilerek her 10 – 15 dakikadan bir reklamlara geniş yer vermesi de izleyicilerin haklı iratlarına sebebiyet verdiği düşüncesi ile (Guliyev, 2003a: 17-19) eleştirilmektedir. Bu ana haber bülteni günümüzde de bir saat olarak yayını sürdürmektedir.

Ancak haber sunumunda en büyük eksiklik dilin kullanımı açısından ortaya çıkmaktadır. Sadece ANS TV'de değil, diğer bütün özel televizyonların haber sunum dilinde problemler yaşanmaktadır. Bu anlamda Azerbaycan dilinin ülkede en doğru kullanan televizyon kanalının devlet televizyonu AzTV olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Space TV: 12 Ekim 1997 yılında faaliyete başlayan Space TV, 1 Ocak 2002 yılından itibaren ise 24 saatlik yayına geçmiştir (Rüstemov, 2005: 61). Space TV özellikle, Azerbaycan ile yabancı ülkeler arasında enformasyon alış verişinin genişlenmesinde, toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel hayatında gelişen süreçlerin ışıklandırılmasında, ayrıca televizyon eğlence programlarının, reklamların, video ürünlerin üretilmesinde kendine has rol

oynamaktadır (Alizade ve Muharremli, 2006: 116). Space TV'nin faaliyetinin ilk yıllarında "Her Gün" ana haber bülteni haber sunumuna getirdiği yeniliklerle ANS TV'nin "Haberci" programı ile rekabet yapa biliyordu. Ama 2000'li yıllardan itibaren haber sunumunda sadece genç kızlardan oluşan spikerlerin seçilmesi geleneği "Her Gün" bülteninin dinamiğini ve habercilik gücünü zayıflatmış oldu (Alibeyli, 2005: 26).

Lider TV: 2000 yılının 1 Eylül'ünden bu yana yayınlarını sürdürmektedir. Günümüzde 24 saat olarak yayınlanan bu kanal uydu aracılığıyla da dünyaya yayınlarını ulaştırmaktadır. Lider TV'nin yayınlarında toplumsal – siyasi, kültürel ve spor konularını işleyen programlar ağırlıktadır (Alizade ve Muharremli, 2006: 115). Bu kanal ayrıca "Seda" haberler bülteni ile izleyicilerine haber hizmeti vermektedir. Her ne kadar ABD'nin Irak'a girdiği gün özverili çalışarak birkaç saat canlı haberler sunmuş olsa da, bu haber bülteni ülke içinde yaşanan olayları ekranlara çok az taşımaktadır (Guliyev, 2003b: 17-19).

Teknik altyapı bakımından diğer özel televizyonlardan seçilen Lider TV'nin bu özelliği "Seda" haber bültenine de yansımakta ve bu haber bülteni diğer televizyon haber bültenlerinden ülkenin spor hayatına ve genel olarak spor haberlerine daha geniş ve detaylı yer ayırmasıyla seçilmektedir.

Azat Azerbaycan TV: 25 Aralık 2002 yılında faaliyete başlayan ATV (Azat Azerbaycan TV), özellikle eğlence ve gösteri (şov) kanalı olarak tanınmaktadır. Magazin haberciliği üstünlük sağlamaktadır. Buna rağmen "Son Haber" adlı ana haber bülteni ile ülke televizyonları arasında habercilik bakımından kendine yer edinmeye çalışmaktadır. Günlük yayınlarının %40'ını yerli programlar, %32'sini yabancı programlar, %25'ini şahsi programlar, %3'ünü ise reklamlar oluşturmaktadır (Alizade ve Muharremli, 2006: 115). Yayınlarında daha çok müzik ağırlıklı programlara üstünlük veren ATV, bedii programlara, kısmen de eğitim ve enformasyon programlarına da yer vermekte ve realite – şovları ile tanınmaktadır.

Hazar TV: Bakü'deki yayınına son verilen Türkiye'nin STV kanalının devamı olarak 2 Ekim 2007'de faaliyete başlayan Hazar TV Azerbaycan'ın en genç televizyonlarından. Hazar TV ve Radyosu Turksat uydusu ile dünyada izlenmekte ve dinlenmektedir. Hazar

TV'de yerli yapımı çeşitli içerikli programlarla beraber Türkiye ve Japonya yapımı çeşitli diziler de yayınlanmaktadır. Bu anlamda Hazar TV yerine geçtiği STV'nin (Bakü) bir devamı ve benzeri olarak nitelendirilmektedir. Yayın alanı ülke genelinin %80'ni kapsayan televizyonun ana haber bülteni – Hazar Haber, sunduğu haberlerin kısa ve merak doğurucu olmasına önem vermektedir.

SONUÇ

Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra 1990'lı yılları takiben Azerbaycan'da her alanda olduğu gibi görsel-işitsel yayıncılık ve habercilikte de özelleşme sürecinin başlaması, yeni dönemde yeni şartların gerekliliğinden kaynaklanmakta ve bu alanda artık yepyeni bir sayfanın açıldığını göstermekteydi. Başta yasal boşluk ortamında teker teker yayınlarına başlayan özel radyo ve televizyonların oluşturduğu karmaşık yayın ortamı, bir müddet sonra yasal düzenlemelere gidilmesini gerektirmiştir. Bağımsızlığa geçişten yaklaşık 9 yıl sonra ülke kitle iletişimini kapsayıcı yasa – “Kitle İletişim Araçları Hakkında” Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Kanunu, 1999 senesinde kabul edilmiştir. Bu kanunu takiben yasal düzenlemelere gecikmeli de olsa 2002 yılında çıkartılan “Radyo ve Televizyon Yayınları Hakkında” kanunla devam edilmiş, ardından Ulusal Radyo ve Televizyon Kurulu oluşturulmuştur.

Azerbaycan'da özel televizyon yayıncılığı 1993 yılında kurulan ve toplam 9 ay faaliyetini sürdürebilen BMTİ (Bilim Maarif Tahsil ve İnkişaf) televizyonu ile başlamaktadır. İlk özel radyo ise 28 Mayıs 1994 senesinde yayın hayatına başlayan ANS ÇM'dir. Günümüzde 5 ulusal özel televizyon kanalı (ANS TV, Lider TV, Space TV, Azat Azerbaycan TV, Hazar TV) ve bunlara bağlı radyo istasyonları ve bağımsız olarak çalışan birkaç özel radyolar faaliyet göstermektedir.

Görsel-işitsel yayıncılık alanında düzenlenen yasalara rağmen, gerçekte özel radyo ve televizyonların yasalara pek de uymadığı ve uygulama da dahil bu alanda bariz eksikliklerin olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, her ne kadar 1998 yılında ülke basın-yayını alanında devlet sansürü resmen iptal edilse de söz ve basın özgürlüğü konusunda halen yasal ihlallerin yaşandığı görülmektedir.

Ülke televizyon yayıncılığı alanında habercilik konusunda ANS TV en önde gelen haber ağırlıklı kanal olarak bilinmektedir. Azerbaycan'ın görsel-işitsel yayıncılığında devlet sektörü ise (en köklü kurum: Azerbaycan Devlet Radyo ve Televizyonu) birtakım yeniliklerin dışında özellikle habercilik işlevinde özel sektörden geri kalmakta, bunun sebepleri arasında ise daha çok Sovyet döneminden kalma alışkanlıkların ve yönetim anlayışının tam olarak ortadan kaybolmadığı gösterilmektedir.

Öte yandan radyo-televizyon yayıncılığında özelleşme süreci ticari yayın anlayışını pekiştirerek içeriksel bakımdan Azerbaycan toplumu üzerinde olumsuz etkiler yaratmakta ve bu konuda tartışmalar giderek çoğalmaktadır.

KAYNAKÇA

Alibeyli, Elçin (2005) Azerbaycan Televizyonu, Bakü: MBM Yayınları

Alizade M. Yalçın ve Muharremli M. Gulu, (2006) Azerbaycan Efiri (Yayını), Tarih ve Çağdaşlık, Bakü: Nurlan Yayınları

Aliyev, İntikam (2004) "Basın Özgürlüğü", Azerbaycan Basını Bugün Dergisi, 2(11)

"Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası", <http://www.meclis.gov.az/?/az/topcontent/27>, 12.08.2008

"Azerbaycan Gazetecilerinin Basın Meslek İlkeleri" (16 Nisan 2003) Respublika Gazetesi

"Azerbaycan Gazetecilerinin I Kurultayı" (16 Mart 2003) Azerbaycan Gazetesi

(2005) Azerbaycan'da Enformasyon Araçlarının Genel Değerlendirilmesi, Bakü: İnternyus Azerbaycan Toplumsal Birliği Yayınları

(2004) Azerbaycan'da Söz ve Basın Özgürlüğü Alanında Durum, Bakü: RUH Azerbaycan Gazetecileri Savunma Komitesi Yayınları

Bedelov, Kamuran (18 Mart 2003) "Matbuatımızın Aynası, Gazetecilerin I Kurultayı'ndan Notlar" Halk Gazetesi, 61(24326)

“Bilgi Özgürlüğü Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Kanunu” (16 Eylül 1998) Azerbaycan Gazetesi

(2002) Elektron Medya: Yasal Düzenleme ve Deneyim, Haz: E. Amaşov, Bakü: AJMK Azerbaycan Gazeteciler Koruma Komitesi Yayınları

Guliyev, Elşad (2004) Televizyon: Kuramsal, Gelişim Eğilimleri, Bakü: Şark- Garp Yayınları

Guliyev, İlham (2003a) “Haberi Ver Haberciye Sloganı Yeni Varyasyonda”, Azerbaycan Basını Bugün Dergisi, 6

Guliyev, İlham (2003b) “Lider TV Realitesi”, Azerbaycan Basını Bugün Dergisi, 3

Hanım, İrade (2004) TeleFenomen, Elşad Quliyev'le 16 Saat Sohbet, Bakü: Şark - Garp Yayınları

Hasret, H. Azer (2003) “Basın Konseyi Otokontrol Mekanizmidir” Azerbaycan Basını Bugün Dergisi, 1

İrşatoğlu, Adil (2001) “Azerbaycan Televizyonunda Oligarşi Oluşmuştur” (E. Guliyev'le röpotaj), Eliller Gazetesi, 4 (141)

İsgenderli, Sadrettin (Mayıs 2007) “ Televizyon ve Radyonun Hukuki Düzenlenmesi”, TV Plyus Dergisi, 6

“Kitle İletişim Araçları Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Kanunu”, <http://www.mincom.gov.az/az/main.html>, 12.08.2008

Mahmutova, Terane (2004) “Televizyon Haberlerinin Dilinde Klişe”, Azerbaycan Basını Bugün Dergisi, 2(11)

Memmedli, Zeynal ve Hacılı, Raşit ve Aliyev, İntikam (2006) Medya Hukuku, Bakü: Hukuk Edebiyatı Yayınları

Memmedli, Zeynal (2004) “Azerbaycan Medyası: Beş Acı Özellik ve Bir Güzellik”, Azerbaycan Basını Bugün Dergisi, Sayı: 3(12)

Memmedli, Cihangir (2006) Gazeteciliğin Çağdaş Gelişim Eğilimleri, Bakü: ELM Yayınları

Memmedova, Aysel (2003) “TV'nin Batı Standartları Azerbaycan Televizyon Ortamında”, Azerbaycan Basını Bugün Dergisi, 5

Memmedov, Nurlan (Ocak 2007) “Azerbaycan’da Telekomünikasyon Ortamının Seviyesi Nasıldır?”,
TV Plyus Dergisi, 1

Memmedov, İlkin (2003) “Problemler İçinde Çabalayan Televizyonlar”, Azerbaycan Basını Bugün
Dergisi, 2

Metleboğlu, Vusal ve Allahverdiyev, Elşen (Temmuz 2007) “Ülkede Basın Kartı Taşıyan 40 Bin Kişi
Var”, TV Plyus Dergisi, 8

Murat, (Ocak 2007) “Ülkemizde Yabancı Kanalların Yayınlanması Niçin Durduruluyor?”, TV Plyus
Dergisi, 1

Musayeva, Zarife (2000) Kitle İletişim Araçları ve İnsan Hakları, İnsan Hakları Serisi – XV, Bakü: İnam
Plüralizm Merkezi Yayınları

(2006) Nahçıvan’ın Sesi Radyosu Bilgi Kitapçığı, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Telekomünikasyon ve
Enformasyon Teknolojileri Bakanlığı Radyo-Televizyon Verici Merkezi, Nahçıvan: Gızıl-Dağ
Yayınları

Özgen, Murat (2002) Gazetecinin Etik Kimliği, Yenilenmiş 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi
İletişim Fakültesi Yayınları

Rahimli, Mutallim (2002) Demokratikleşme Sürecinde Kitle İletişim Araçları, Bakü: Kanun Yayınları

Rüstemov, Akif (2005) Jurnalistika(Gazetecilik), Bakü: Bakü Üniversitesi Yayınları

“Televizyon ve Radyo Yayını Hakkında Kanun’a Değişiklikler ve İlaveler Edilmesi Hakkında
Azerbaycan Cumhuriyeti’nin Kanunu” (7 Haziran 2005) Azerbaycan Gazetesi

<http://www.xazar.fm/hdinlemez.aspx>, 16.08.2008